

Viides herätysliike – Miksi yksi järjestö ei riittänyt?

Luento 14.12.2016

HY/Kirkkohistorian laitos

Timo Junkkaala

(tarkistettu 1.10.2018)

Mikä viides herätysliike?

- ❑ 1900-luvulla syntynyttä herätysliikettä alettiin paremman nimen puutteessa kutsua viidenneksi herätysliikkeeksi, kun oli neljä vanhempaa
 - ❑ Nimitys yleistyi 1960-luvulla
 - ❑ Viidennestä herätysliikkeestä on käytetty myös nimityksiä uuspietismi ja evankelioiva herätyskristillisuus
 - ❑ Liikkeen keskeisimpänä vaikuttajana pidetään Urho Muromaa (1890-1966)
-

Liikkeen luonne

- "Uuspietismi" kuvaa liikkeen yhteyttä luterilaiseen herätyskristillisyyteen ja vanhaan pietismiin,
 - "evankelioiva herätyskristillisuus" puolestaan angloamerikkalaiseen herätys- ja pyhityskristillisyyteen (evangelical)
 - Olennaista on konservatiivinen raamattunäkemyks, Raamatun arvovalan ja merkityksen korostus
-

Viides herätysliike tutkimuksen kohteena

- Timo Junkkaala, *Hannulan herätys (1986), Urho Muroma (1990), Osmo Tiililä (2004)*
- Juha Kauppinen, *Evankelioiva herätysliike (1973) ja Kansanlähetyksen alueellinen leviäminen (1990)*
- Piia Latvala, *Valoa itään? Kansanlähetyks ja Neuvostoliitto 1967-1973. (2008)*
- Ari Auranen, *Lestadiolais-uuspietistinen konservatiiviteologi (Uuras Saarnivaara) (2008) ja*

Herätyksen aalloissa ja karikoissa (2015).

Suurimpien liikkeiden joukossa

- Kirkon nelivuotiskertomusten ja uuden tutkimuksen mukaan (Salomäki) viides herätysliike on kooltaan ja vaikutukseltaan samaa suuruusluokkaa kuin herännäisyys ja evankelisuus – vain vanhoillislestadiolaisuus on selvästi suurempi
-

Evankelioimis- ja lähetyслиike

- Eriytyisen suuri vaikutus viidennellä herätysliikkeellä on ollut evankelioimis- ja lähetystyössä, raamattuopetuksessa, nuoriso- ja opiskelijatyössä, maallikoiden koulutuksessa sekä uusien työmuotojen (mm. musiikki- ja radiotyö) käyttöön otossa
 - Liikkeen piiristä on syntynyt kolme kirkollista lähetysjärjestöä ja Suomen Lähetysseuraankin se on vaikuttanut merkittävästi
-

Opiskelija- ja nuorisotyö

- ❑ 1960-luvulta alkaen viidennen liikkeen opiskelijatyö (OPKO, KRS) on ollut laajinta kirkon opiskelijatyössä
 - ❑ Viidennen liikkeen järjestöillä (SEKL, KRS, SROS) on laajaa nuorisotyötä ja maallikkokoulutusta
 - ❑ Kirkon nuorisotyönohjaajakoulutuksessa liikkeellä (SRO) oli pitkään keskeinen merkitys. Jonkin aikaa Diakin Kauniaisten toimipaikka oli maan suurin tämän alan kouluttaja
-

Kansainvälisiä vaikutteita

- Viides herätysliike on sekä lähetys- että opiskelijaliikkeenä ollut avoin kansainvälisiin yhteyksiin
 - Liike on saanut vaikutteita erityisesti muiden pohjoismaiden luterilaisesta herätyskristillisyydestä (mm. C.O. Roseniuksen kirjat, Ole Hallesby, Carl Fr. Wislöff), mutta myös angloamerikkalaisesta herätys- ja pyhityskristillisyydestä
-

Merkittävä kustantaja

- Sana-lehti on Kotimaan rinnalla maan laajalevikkisin kristillinen lehti. Muita julkaisuja Uusi tie, Elämä (aiemmin Herää Valvomaan), Lähde, Perusta
 - Myös kirjojen kustantajana liike on ollut merkittävä (Uusi Tie ja Perussanoma)
 - Verkkomedia seurakuntalainen.fi vuodesta 2010
-

Ketkä kuuluvat viidenteen herätysliikkeeseen?

- Merkittävä osa aktiivisista seurakuntalaisista kokee liikkeen itselleen läheiseksi
 - Liikkeeseen luetaan järjestöistä Kansanlähetyks, Raamattuopisto, Kylväjä ja OPKO, sekä (tietyin varauksin) Sanansaattajat ja Kansan Raamattuseura
 - Liikettä lähellä ovat myös mm. uukuniemeläisyys, lestadiolainen uusheräys, Luthersk inremission ja osa Suomen Lähetysseurasta
-

Hannulan herätys

- Lähetysaarnaja Frans Hannulan (1855-1914) vaikutuksesta syntynyt liikettä voidaan pitää yhtenä viidennen herätysliikkeen juurena
 - Evankelisen liikkeen kriisin jälkeen Hannulan vaikutus jäi elämään Suomen Lähetysseuran yhteydessä
 - Hengelliset laulut ja virret –kokoelma, lähetysjuhlat, rukoushuoneita ja Betel-kirkko Turussa
-

Urho Muroman teologian juuret

- Muroma (1890-1966) tulkitsi kääntymiskokemuksensa (1912) uudestisyntymiseksi
 - Tulkintaa vahvisti em. Mackayn kirja: uudestisyntyminen ei tapahdu kasteessa vaan Jumalan sanan ja Pyhän Hengen vaikutuksesta uskonratkaisun yhteydessä
 - Gustaf Johanssonia seuraten teki eron vesi- ja henkikasteen välillä ja näkyvän kirkon ja todellisen Kristuksen seurakunnan välillä
-

Muroman näkemys evankelioimisesta

- "Evankelioimistyöllä tarkoitamme sitä sananjulistustyötä, jonka kautta pyritään määrätietoisesti
 - 1. herättämään Herralle vieraina olevia vakavasti huolehtimaan sielunsa pelastuksesta, luopumaan synnistä ja ottamaan vastaan vapaana lahjana heillekin valmistettu pelastus Jeesuksessa Kristuksessa."
-

Raamattuopiston (Ev.lut. Sisälähettyssätiön) perustaminen

- Muroma toimi evankelioimistyössä Sortavalan evankelisessa seurassa 1921-24, Helsingin NMKY:ssä 1924-28, SKSK:ssa 1928-1932 ja SLS:ssa 1932-39
 - Hän perusti 1939 kolmen ystävänsä kanssa Ev.lut. Sisälähettyssätiön, jonka tarkoitus oli koota syntynyt herätysliike, jatkaa evankelioimistyötä ja aloittaa raamattuopistotoiminta
-

Kasvun vuosikymmenet

- Raamattuopistoa varten hankittiin tilat Kauniaisista 1945;
nuorisotyönohjaajakoulutus alkoi 1957
 - Sisälähetyssäätöön toiminta laajeni voimakkaasti 1960-luvulle saakka, jolloin Herää Valvomaan-lehdellä oli yli 40 000 tilaajaa ja Raamattuopistolle rakennettiin uudet tilat
-

Herää Valvomaan!

Kehä hengellisen
elämän suomenkieliset

Päätoimittaja:
Erho Muroso

Näyttenumero	MARRASKUU	1928
--------------	-----------	------

Herää valvomaan!

Me tarvitsemme kaikki uutta heräämisen armoa. Jumalan lapsi ei tule milloinkaan sellaiseen sisälliseen sieluntilaan ettei hän tarvitsisi uutta armoa herätä. Meidän tulisi joka aamu luonnollisesta unesta herätessämme panna kätemme ristiin ja rukoilla jo ennenkuin vuoteemme jätämme:

„Herra anna minulle tänä aamuna armoa herätä uudestaan myös hengellisesti.”

Sillä elävä kristillisyyks ei oikeastaan olekaan mitään muuta kuin alituista pyrkimystä herätä uudestaan ja aina syvemmin.

Hengellinen uneliaisuus on uskovaisen tavallinen tila. Valveilla pysyminen kysyy aina uutta heräämistä.

Mutta heräämiseen tarvitaan armoa ylhäältä. Sitä ei ihminen saa itse itsessään aikaan. Ihminen voi vain sitä pyytää, mutta Pyhä Henki yksin pystyy herättämään ja valveilla pitämään. Hengellinen herääminen on aina Jumalan armotyö.

Tämän armotyönsä tekee Herra sanansa kautta, joko puhutun tahi kirjoitetun. Siksi on Herran omien aina kiiruhdettava sanan pariin. Mutta sanakin on kuollut ellei Henki sitä eläväksi tee. Siksi on sanaa rukoillen luettava, pyytäen että uinuva ja

Muroman perintö

- ❑ Muroma oli enemmän herätyssaarnaaja kuin syvällinen teologi
 - ❑ Korostuneen pietistinen/herätyskristillinen ohjelma, jossa uskonratkaisu ja pelastusvarmuus keskeisiä, samoin syvemmän hengellisen elämän korostus
 - ❑ Kastekäsitys, objektiivisen ja subjektiivisen suhde, lain ja evankeliumin erottaminen, vapaa tahto ja pyhitysoppi jäivät perillisten selvitettäväksi
-

Kansan Raamattuseuran perustaminen ja alkuvaiheet

- Vapaakirkollisen saarnaajan Frank Mangsin kokouksissa herätyksiä sotien aikana
 - Yrjö Karilas ja Ensio Lehtonen perustivat Kansan Raamattuseuran kustannusliikkeeksi. Evankelioimistyö ja Sana-lehti keskeisimmät työmuodot.
 - Keskeisiä vaikuttajia olivat alkuvaiheessa mm. Eelis Gulin, Lennart Pinomaa ja pitkäaikainen johtaja Mauri Tiilikainen
-

Jännitteitä ja yhteyden etsintää

- ❑ KRS oli kirkkokritiikissään maltillisempi ja vähemmän opillisesti suuntautunut kuin SROS. Muroma arvosteli sitä ja Sana-lehteä tunnustustenvälisestä luonteesta, allianssikristillisyydestä.
 - ❑ Jännitettä loi joidenkin SROS:n työntekijöiden siirtyminen KRS:aan.
 - ❑ 1950-luvulla käytiin kuitenkin myös keskusteluja järjestöjen yhteistyöstä ja jopa yhdistymisestä
-

Herätysliike vai toimintamuoto?

- ❑ KRS on myöhemmin pyrkinyt olemaan evankelioimistyön palvelujärjestö
 - ❑ Lähellä karismaattista liikettä (Hengen uudistus kirkossa)
 - ❑ Välttänyt konfliktia kirkon kanssa ja mukautunut kirkon päätöksiin (mm. naispappeus)
 - ❑ On ollut mm. rippikoululeirien pioneereja ja ideoinut ja organisoinut laajoja kampanjoita (Tässä elämä, Rukoustopahtuma)
-

Kansainväliset yhteydet

- Varsinkin opiskelijatyön kautta KRS:lla on ollut kiinteät yhteydet tunnustustenväliseen, evankelikaaliseen Campus Crusade for Christ –järjestöön
 - KRS on kasvattanut CCC:n Euroopan työhön merkittäviä johtajia ja julistajia (Kalevi Lehtinen, Markku Happonen)
-

Ylioppilaslähetysten tausta

- Ns. raamatulliset opiskelijaliikkeet Laget ja SESG syntyivät Norjassa ja Ruotsissa jo 1920-luvulla
 - Keskeisin johtaja Oslon seurakuntatiedekunnan prof. Ole Hallesby
 - Suomen kristillinen ylioppilasliitto samaistui 1930-luvulla tähän ns. raamatulliseen eli herätyskristilliseen yo-liikkeeseen
-

Raamattuopiston (Sisälähetysseuran) ylioppilastyö

- ❑ Suomen Kristillisen Ylioppilasliiton (SKY:n) etäännyessä herätuskristillisyydestä, osa opiskelijoista hakeutui Raamattuopiston yhteyksiin;
 - ❑ Ylioppilaskoti 1959
 - ❑ "Ylioppilaslähetys (YOL) syntyi Muroman hengellisestä perinnöstä"
 - ❑ Muroman ohella toinen auktoriteetti oli dogmatiikan professori Osmo Tiililä.
-

- Tiililä erosi kirkosta syksyllä 1962

 - Itse hän sanoi eronneensa vain laitoskirkosta ja kuuluvansa yhä Kristuksen seurakuntaan, ekkleesiaan
-

Ylioppilaslähetyksen kansainväliset vaikutteet

- Kesällä 1962 matka pohjoismaiseen raamatulliseen yo-kokoukseen, Carl Fredrik Wislöf vieraili yo-kursseilla 1962 ja 1963 ja kansainvälisen evankelikaalisen opiskelijaliikkeen IFES:n pääsihteerin C. Stacey Woodsin kanssa 1963.
 - Esitettiin syytös: YOL on ulkomaalainen tuontitavara ("kauko-ohjattu äärimmäisyysliike")
-

60-luvun kriisi ja Ylioppilaslähetyksen synty

- ❑ Ylioppilaslähetyks perustettiin 7.1.1964.
 - ❑ Ylioppilaslähetyksen yhtenä taustana on pidetty 1960-luvun yhteiskunnallista ja kulttuurista murrosta
 - ❑ Radikalismien vuodet olivat kuitenkin vasta tulossa. YOL syntyi herätyksen tuloksena ja Raamattuopiston yhteydessä. Sen perustajat arvostelivat SKY:tä herätyskristillisyyden torjunnasta ja liberaalista teologiasta.
-

Uusi Tie –lehden perustaminen

- Uudenlaisen yhteistyön merkki viidennessä herätysliikkeessä oli Uusi Tie –lehden perustaminen. Lehti alkoi ilmestyä vuoden 1965 alussa.
 - Sekä Sisälähetyssäätiön että Helsingin Raamattukoulun hallitukset ottivat kielteisen kannan uuteen lehteen
 - Lehden hallitukseen valittiin mm. Martti Kaipainen ja Arvo Silventoinen Helsingin Raamattukoulusta, Hannu Väliaho Nuorisolähetyksestä, Martti Häkkinen ja Olavi Peltola Sisälähetyssäätiöstä ja Juhani Lindgren Ylioppilaslähetyssestä
-

Uuden Tien linja

- Uusi Tie yhdisti osaa viidesläisistä, mutta aiheutti myös jännitteitä.
 - Lehti vastusti ekumeniaa ja liberaaliteologiaa ja esitti kirkkokritiikkiä
 - Se sai aluksi hiukan tukea amerikkalaiselta antiekumeeniselta ja antikommunistiselta liikkeeltä
-

Kansanlähetyksen perustaminen

- Uusi Tie pohjusti Kansanlähetyksen perustamista. Samat tahot, jotka olivat lehden takana, perustivat Kansanlähetyksen keväällä 1967.
 - Perustajien motiiveissa oli eroja. Ylioppilaslähetyksen edustajat painottivat enemmän ulkolähetystyötä kuin muut.
-

Kansanlähetyksen taustana useita juonteita

- Juha Kauppinen mukaan Kansanlähetyksen synnyn taustana oli henkilöitä neljältä eri taholta:
 - 1) Sisälähetyssäätio ja Ylioppilaslähetys
 - 2) Helsingin Raamattukoulu
 - 3) Suomen Ev.lut. Nuorisolähetys
 - 4) Herätyksiä seurakunnissa
 - Vain Nuorisolähetys oli järjestönä mukana Kansanlähetystä perustamassa. Muuten oli kysymys yksityishenkilöistä.
-

Kriisit Sisälähetyssätiössä ja Helsingin Raamattukoulussa

- Kun Kansanlähetyks perustettiin toukokuussa 1967, perustamisessa mukana olleet Sisälähetyssätiön ja Helsingin Raamattukoulun työntekijät joutuivat vaikeuksiin omilla työyhteisöissään
 - Sisälähetyssätiö irtisanoi Olavi Peltolan ja Eino J. Honkasan ja Helsingin Raamattukoulu Martti Kaipaisen ja Arvo Silventoisen. Tämän seurauksena kaikki raamattukoulun ns. kenttätyöntekijät irtisanoutuivat ja järjestön evankelioimistyö loppui kokonaan.
-

Nuorten miesteologiien suunnittelema ja johtama liike

- Uolevi Muroma arvosteli Kansanlähetystä siitä, että nuoret olivat käyneet liian suuriin saappaisiin.
 - Toisin kuin Sisälähetyssätiössä ja Helsingin Raamattukoulussa, joissa keskeisessä asemassa olivat vahvat naiset (Marja-Terttu Tolamo ja Kerttu Vainikainen), Kansanlähetyks oli nuorten miesten ideoima ja johtama liike
-

Johtajaongelmaan ei saatu yksimielistä ratkaisua

- Juhani Lindgrenistä tuli Kansanlähetyksen lähetyksjohtaja, Per-Olof Malkista Slaavilaislähetyksen johtaja, Olavi Peltolasta lähetyksopiston rehtori
 - Pääsihteeriksi nousi monien vaiheiden ja riitaisten äänestyspäätöksien jälkeen Matti Väisänen
 - Erityisesti Ylioppilaslähetyksen taholta johtoon olisi haluttu teol.tri Per Wallendorff.
-

Ristiriitojen siemenet jäivät

- Kansanlähetystä perustettaessa ei saatu ratkaistuksi valmisteluvaiheessa esiin tulleita ongelmia:
 - Erilaisista taustoista nousevat teologiset erot, ristiriitoja vanhojen järjestöjen kanssa, jännite ulko- ja sisälähetyksen välillä (varojen käyttö) ja puute (selvästi muiden yläpuolelle nousevasta ja kaikkien arvostamasta) johtajasta
-

Erilaisia teologisia vaikutteita

- Viides herätysliike oli saanut vaikutteita allianssihenkisestä herätys- ja pyhityskristillisyydestä (esim. Helsingin Raamattukoulun väki ja Nuorisolähetys)
 - Erityisesti Norjasta oli saatu vaikutteita pohjoismaisesta luterilaisemmin painottuneesta herätyskristillisyydestä, johon Ylioppilaslähetysten väki oli tutustunut vierailujen ja kirjojen välityksellä.
-

Luterilainen herätyskristillisuus

- ❑ Olav Valen-Sendstadin kirja Ordet og troen teki voimakkaan vaikutuksen Raimo Mäkelään jo 1960-luvun alussa.
- ❑ Entistä selvemmin pohjoismaisen luterilaisen herätyskristillisyyden vaikutus tuli näkyviin 1970-luvun alussa, kun julkaistiin suomeksi sekä tuo kirja (Ihminen kohtaa Jumalan) että C.O. Roseniuksen kirja Tie rauhaan.
- ❑ Samaan aikaan opiskeltiin myös Waltherin kirjaa Laki ja evankeliumi ja alettiin lukea enemmän Lutheria.

Kriisi ja hajoaminen jo 1970-luvun alussa

- ❑ Kriisin ensimmäinen seuraus oli, että Olavi Peltola joutui jättämään lähetyskoulun rehtorin tehtävän vuonna 1972
 - ❑ Vuonna 1973 Matti Väisänen voitti täpärästi Per Wallendorffin pääsihteerivaalissa ja Juhani Lindgren ja Per-Olof Malk erosivat Kansanlähetyksestä.
 - ❑ Sanansaattajat perustettiin 1973 ja Lähetysyhdistys Kylväjä 1974
-

Juhani Lindgren: Teologia ja lähetystyön asema

- Juhani Lindgren eritteli eronsa syyt seuraavasti: 1) kasvava sisäinen vierauden tunne 2) epäselvä valtarakenne 3) johdon kielteinen suhde Peltolaan ja Ylioppilaslähetykseen ja näiden teologiaan 4) talousongelmat 5) suhde ulkolähetykseen ja lähetysosaston yhteyden katkaiseminen lähetyksen renkaisuun 6) Martti Haatajan ottaminen työhön 7) korkeajännitteinen pyhityskristillisuus
-

Timo Rämä: Henkilökysymykset

- Timo Rämän mukaan Kylväjän ja Sanansaattajien syntyyn johtanut kriisi johtui (1) talousongelmista (2) lyhytaikaisen lähetystyön (OM) ja lähetyssosaston jännitteistä (3) piirien ja keskusyhdistyksen ja (4) kotimaisen ja lähetystyön välisistä erimielisyyksistä. Keskeisimpänä syynä oli hänen mukaansa (5) johtajuuskriisi ja (6) henkilökysymykset.
-

Pekka Jokiranta: Ulko- ja sisälähetyksen jännite

- Pekka Jokirannan mukaan alusta saakka jännite ulkolähetyksen (YOL) ja Kotimaan evankelioimistyön (Hgin Rttukoulu, SROS)
 - Toisena seikkana Jokiranta mainitsee teologiset ristiriidat karismaattisen pyhityskristillisyyden (Martti Haataja, Uuras Saarnivaara) ja luterilaisen vanhurskauttamisopin (Olavi Peltola, Juhani Lindgren) välillä
-

Seppo Väisänen: Valtataistelua

- Seppo Väisänen pitää Kansanlähetyksen kriisiä valtataisteluna. "Kyse oli pohjimmiltaan paljon raadollisemmasta asiasta: valtataistelusta. KL:ssä oli liian monta tasavahvaa johtajaa"
-

Olavi Peltola: Ristin teologia vai pyhitysoppi

- Peltolan mukaan kriisin perimmäiset syyt olivat teologisia. Martti Haataja syytti häntä "ultraluterilaisuudesta" ja tunnustuskirjojen korostamista.
 - Peltola kertoo löytäneensä juuri luterilaisen ristin teologian ja jumalattoman vanhurskauttamisen teologiansa pohjaksi. Haataja puhui pyhityksestä ja armolahjoista, Peltola siitä, että uskova on yhtä aikaa syntinen ja vanhurskas.
-

Uuras Saarnivaara: Vanhurskauttaminen ja pyhitys

- Uuras Saarnivaaran mukaan Peltolassa oli tapahtunut muutos.
 - "Hän alkoi yksipuolisesti korostaa ihmisen jatkuvaa syntiturmelusta ja opettaa syntien anteeksiantamusta ja vanhurskauttamista jokseenkin koko pelastuksena, asennoituen Pyhän Hengen työhön, pyhitykseen , jms. kielteisesti" .
-

Raimo Mäkelä:

Pääsihteeri ja roseniolaisuus

- Raimo Mäkelän mukaan Kansanlähetyksessä oli alusta asti niin voimakkaita hengellisiä ja teologisia eroja, että hajoaminen oli väistämätöntä.
 - Kriisi konkretisoitui hänen mukaansa pääsihteerin valintaan. Wallendorff oli Roseniuksen hengenheimolainen "ja oli opettanut meidät lukemaan Roseniusta".
-

Hannu Väliaho: Järjestön luonne

- Hannu Väliahon mukaan kriisin varsinainen syy ei ollut teologinen, vaan maakuntien eli piirein ja Ylioppilaslähetyksen väen välinen erimielisyys, jossa keskeistä oli sisä- ja ulkolähetyksen välinen jännite. Kyse oli järjestön luonteesta: ulkolähetyksen ensisijaisuus vai kokonaisvaltainen herätysliikejärjestö.
-

Juha Kauppinen : Järjestön luonne – ja teologiset erot

- "Sisäiseen kriisiin ja liikkeen jakautumiseen johtaneen kehityksen perustekijänä oli kysymys evankelioimis- ja lähetystyön välisestä suhteesta".
 - Hän toteaa myös: "Kriisin taustalla oli erilaisia teologisia painotuksia. Teologisilla eroilla on sanottu olleen kriisissä syvällinen merkitys, mutta niitä ei olla missään yhteydessä tutkittu."
-

Teologiset erot

- Teologiset erot näkyivät Kauppisen mukaan siinä, että evankelioimista korostaneet maallikkojohtajat liittyivät angloamerikkaliseen herätys- ja pyhityskristillisyyteen, kun taas varsinkin YOL:n teologit edustivat roseniolaista pietismiä, jossa keskeisellä sijalla oli lain ja evankeliumin erottaminen.
-

Yhteenveto hajaannuksen syistä

- Erilaiset toiveet sisä- ja ulkolähetyksen suhteesta
 - Jännite angloamerikkalaisen pyhityskristillisyyden ja luterilaisen herätyskristillisyyden välillä
 - Henkilöristiriidat Peltola ja Lindgren / Haataja ja Saarnivaara
 - Syvä erimielisyys johtajasta: Wallendorff vai Väisänen
-

Kriisin perimmäiset syyt

- Kansanlähetys ei kyennyt pitämään sisällään sitä jännitettä, jonka 1970-luvun alussa vahvistunut luterilaisesti painottunut herätyskristillisuus (ns. evankelinen pietismi tai roseniolaisuus) toi järjestöön.
- Tämä teologinen ero oli sekä pääsihteerikysymyksen että ulko- ja sisälähetysten jännitteen taustana.
- Vallasta taisteltiin, koska sekä teologisissa että järjestön luonnetta koskevissa näkemyksissä oli merkittäviä eroja.

Lähetit valinnan edessä

- Lähetystyöntekijät joutuivat tilanteeseen, jossa oli valittava, jääkö Kansanlähetykseen vai siirtykö uusiin yhdistyksiin
 - Malkin mukaan lähti useita slaavilaistyössä mukana olleita ja vastaavasti Kylväjään suuri joukko lähetysskenttien työntekijöistä
 - Ratkaisevaa näyttää olleen luottamus uusien järjestöjen perustajiin
-

Suomen teologisen instituutin perustaminen

- Raamattukysymys ja naispappeuden toteutuminen johtivat herätysliikejärjestöt (OPKO, SROS, SEKL, ELK ja SLEY) järjestämään yhteistä teologista luentotoimintaa teologian opiskelijoille 1980-luvun alussa ja pohtimaan jatkotoimia.
 - Teologinen työskentely johti yhteistoiminta-asiakirjan hyväksymiseen ja Suomen teologisen instituutin perustamiseen 1987. Perustajiksi tulivat em. järjestöjen lisäksi Rukoilevaisen kansan yhdistys ja Sanansaattajat.
-

Viides liike konservatiivisen raamattunäkemyksen puolustajana

- Yhdessä STI:n takana olevien muiden järjestöjen kanssa viidennen herätysliikkeen järjestöt ottivat naispappeuteen kielteisen kannan, samoin homoseksuaalisiin parisuhteisiin
 - Raamattukysymyksessä on puolustettu perinteistä, konservatiivista pelastushistoriallista raamattunäkemystä
 - Myös etiikassa halutaan rakentaa Raamatun varaan
-

Miksi yksi järjestö ei riittänyt?

- Herätysten yhteydessä syntyy jännitteitä, kun uskon perusteet ja sisältö koetaan tärkeiksi
 - Järjestöjen syntyyn ovat vaikuttaneet teologiset ja toiminnalliset näkemyserot ja henkilöristiriidat
 - Keskeinen jännite angloamerikkalaisen herätys- ja pyhityskristillisyyden ja luterilaisen uskonnäkemyksen välisessä suhteessa
-

Ei riitoja vaan yhteistyötä

- Se, että on useita järjestöjä, ei välttämättä merkitse, että olisi riitoja
 - Monet esimerkit kertovat hyvästä yhteistyöstä (STI, Kirkkokansan raamattupäivä, Viisikielinen)
 - Yhteistyö voi olla parempi ratkaisu kuin yhdistyminen. On tärkeää saada kokea järjestön työ omakseen. On kysymys syvästä sitoutumisesta.
-